

PORTRET PLANINKE — MALCE DRUGAČEN

PREDSTAVLJAMO MARIČO FRANTAR, VODJO PRVE JUGOSLOVANSKE ŽENSKE HIMALAJSKE ODPRAVE

ZMOGLE BI OB LEPŠEM VREMENU

SPRVA DILEMA: ALI LAŽJI OSEMTISOČAK ALI NIŽJI, A TEHNIČNO ZAHTEVNEJŠI VRH ● TODA KER SO V NEPALU VSI OSEMTISOČAKI ZA VZPONE PO LAŽJIH SME-REH REZERVIRANI ŽE VSE DO LETA 1990, SO SE NAŠE ALPINISTKE ODLOČILE ZA VZPON NA JUŽNO ANAPURNO PO JUGOZHODNEM GREBENU

Obisk Himalaje, pogorja, kjer se gorski vrhovi poženejo najvišje v oblake, je skrivna želja vseh alpinistov. V led okovani velikani strehe sveta vabijo s skrivnostno močjo. Vzponi prek njihovih strmih sten in grebenov so zapisani na najbolj dramatične strani zgodovine svetovnega alpinizma. Kraljestvo himalajskih vrhov spremeni človeka. Vtisne mu pečat spoznane mogočnosti narave ter ničevosti, minljivosti, a hkrati veličine človeka. Alpinisti, ki se vračajo s Himalaje, v sebi še dolgo nosijo to mogočno carstvo.

DEJSTVO, DA NISO DOSEGLE VRHA, VRTA V MARIČI KOT ČRV

Tudi Marija Frantar, ki jo alpinisti bolje poznajo kot Maričo, bo še dolgo podživljala vse, kar je doživela v Nepal. Vodila je prvo jugoslovansko žensko odpravo, in to, da se dekletom ni uspelo povzpeti na vrh Južne Anapurne, v Mariči vrta kot črv. Človek si želi vedno više, bolje, želi si zmag, in le težko sprejema neuspehe.

»V sebi še zmeraj iščem, kje je bila napaka. Ali je glavni vzrok vreme? Prepričana sem, da bi ob lepšem vremenu prav

gotovo uspele. Ali pa bi bilo treba izbrati drug cilj? V času naše odprave je bilo vreme v vzhodnem Nepalju zelo dobro, v zahodnem, na območju Anapurn in Daulagirija, pa so se snežni meteži in nevihte kar vrstile. Južna pobočja Anapurn so nekakšen branik, zapora za nevihtne oblake, ki jih nosi veter iz predhimalajskih nižin. Premišljuje tudi, ali ne bi bilo bolje, če bi šla naša odprava na pot šele jeseni. Šele zdaj odkrivamo, da so vse odprave, ki so bile na tem območju uspešne, delovale jeseni. Ne vem, mogoče je v tem rešitev, povsem gotova pa nisem. Takrat je verjetno manj padavin, je pa več vetra. S te strani to območje premalo poznamo.«

— *Kako ste pravzaprav izbirale cilj za prvo jugoslovansko žensko himalajsko odpravo?*

»Že v začetku smo bile v dilemi — ali lažji osemtisočak ali nižji, a tehnično zahtevnejši vrh. V Nepalju so vsi osemtisočaki za vzpon po lažjih smereh rezervirani že vse do leta 1990. Lahko bi sicer šle v Karakorum, kjer je bil prost Broad Peak, a odločile smo se za Nepal.

Med sedemtisočaki smo sprva razmišljale o Gakung Kangu (7952 metrov), ki ga je predlagal Aleš Kunaver. Vrh je razmerno visok, ima pa zelo razbit ledenik oziroma kar slap, prek katerega naj bi vodila smer. Ker bi bil vzpon objektivno precej nevaren, smo iskale še druge možnosti. Vlasta Kunaver je v Alpin Journalu našla sliko Južne Anapurne in njenega jugozahodnega grebena. Bil nam je všeč, a o njem nismo imele dosti podatkov. Vedele smo le, da so ga leta 1978 prvi preplezali Japonci. Prvič so greben poizkusili že leto poprej, vendar se jim je vzpon posrečil šele v drugem poskusu. Da so prišli na vrh, so potrebovali kar 60 dni. Ta podatek nam ni veliko povedal, saj pri Japoncih nikoli ne veš, kako in kaj. V Južni Ameriki so po 60 dni plezali smeri, ki so jih potem naši alpinisti premagali v štirih ali petih dneh. Dvome je razglašal šele pogovor s tržaškimi alpinisti, ki so skušali greben preplezati spomladi 1985. Čeprav cilja niso dosegli, so nam zatrdili, da bomo prav gotovo uspele, saj tehnične težave niso tako hude. Šele na odpravi smo spoznale, da njihove ocene niso bile tako zanesljive. Niso nam povedali, kako razgiban je greben, s slik pa tega tudi ni bilo moč razbrati.«

ODPRAVA NA ANAPURNO DRUGAČNA OD TISTE V PAMIR

— *Kako pa je bilo pri izbiri članic odprave? Ocenjujejo, da je bila ekipa v prvi ženski odpravi, ki je leta 1982 v Pamirju osvojila Pik Komunizma (7495 metrov), močnejša?*

»Izbira članic odprave je tekla po normalni poti. Objavili smo razpis in izbrali

MARIČA FRANTAR

Mariča Frantar je stara 30 let in je po poklicu učiteljica zemljepisa. Je članica alpinističnega odseka Planinskega društva Rašica v Ljubljani. Pleza že deset let — za njo je kakih 330 vzponov. Leta 1979 je v Pamiru preplezala tri zahtevne prvenstvene smeri, leta 1982 pa je osvojila 7495 metrov visoki Pik Komunizma. Leta 1985 je bila v Tien Šanu. Poleg težjih klasičnih smeri v domačih stenah je plezala tudi v Dolomitih, Wilder Kaiserju in Centralnih Alpah. Med Maričini zimskimi vzponi naj omenimo Prvo zimsko prvenstveno smer Bohinjsko v Triglavu, smer Saše Kamenjeve v Dolgem hrbtu, Desno v Trapezu in Mrcino v Velikem Draškem vrhu.

Ker prva jugoslovanska ženska himalajska odprava še vedno odmeva v slovenski in jugoslovanski planinski in zlasti alpinistični javnosti, smo za tokratno sogovornico v rubriki Portret planinke izbrali prav Maričo. Naš današnji zapis pa je malce drugačen od drugih: časnikar Miro Štebe, tudi sam vnet alpinist, se je z Maričo pogovarjal predvsem o velikem dejanju naših alpinistov — nedavnem vzponu na Južno Anapurno.

Posnetek v tem okvirčku prikazuje vodjo naše himalajske odprave Maričo Frantar v surovem svetu tega himalajskega sedemtisočaka.

najboljše. Izbirala sem jaz, selekcijo pa je naredila tudi komisija za alpinizem, vendar ni bilo bistvenih razlik. Moram reči, da je bila postavava za Pamir res močnejša, bolj izkušena. Od tistih iz Pamirja smo bile tokrat v moštvu le tri: Irena Komprej, Ana Mažar in jaz. Druge se niso niti prijavile. Ženske dokaj hitro opustijo plezanje, se poročijo, dobijo otroke. Nekatere iz stare ekipe so imele druge načrte. Takrat v Pamirju je bilo res dobro — odlično vzdušje, nobenih prepilov, moram reči, da smo bile tudi bolj vzdržljive, prekaljene v dolgih zahtevnih turah. Tokrat je bilo dosti drugače. Drugačna je bila organizacija celotne odprave, razlikovalo se je tudi delo na gori. Tu smo zdaj prvič postavljale višinska taborišča. To smo prej poznale v glavnem le teoretično, iz pripovedovanja drugih. Zdaj so bile v moštvu odlične plezalke, ki pa niso imele zadosti drugih izkušenj. Mislim, da Himalaja zahteva predvsem dobre, prekaljene klasične alpiniste z močno voljo.«

— *Kako so potekale druge priprave za odpravo — so se kaj razlikovale od priprav za moške odprave?*

»Mislim, da posebnih razlik ni bilo. Ne vem, zakaj razglašajo, da bi bilo bolj tragično, če bi se naredila nesreča na ženski odpravi. Nesreča je tragična tako ali tako, toda ko plezaš, ne misliš na to. Če bi mislile na nesrečo, bi raje ostale doma.

Pri pripravi na odpravo je bilo največ težav z denarjem. Drugo — opremo, hrano, dovoljenja itd. — smo kar nekako spravile skupaj. Čeprav smo bile na tem področju začetnice, smo marsikatero stvar opravile dokaj hitro in enostavno, brez posebnih komplikacij. Treba pa je poudariti, da nam je pri organizaciji zlasti veliko pomagal načelnik komisije za odpravo v tuja gorstva Tone Škarja.

Denarja pa kar ni hotelo biti dovolj. Težko ga je dobiti, če nimaš zvez. Povsod je veliko prosilcev, najrazličnejših družtev in športnikov. Mislim, da zaradi tega, ker smo bile ženska odprava, nismo bile kaj dosti bolj atraktivne. Ponekod so bili nad našimi načrti navdušeni, druge so nas gledali bolj z omalovaževanjem, češ, kaj boste ve! Kakih deset organizacij se je izkazalo z večjimi vsotami, drugače pa je bila cela množica delovnih organizacij, ustanov in posameznikov, ki so nakazali od 5000 do 500 tisoč dinarjev. Treba je bilo potrkati res na veliko vrat. Manjkal nam je kakšen večji sponzor.«

DRAGOCENA ŠRAUFOVA POMOČ

— *Finančna vprašanja v zvezi z odpravo še vedno niso v celoti rešena. Toda morale ste na pot. Kako je potekala odprava, ko ste se poslovile od doma?*

»Pri odhodu ni bilo težav. Tudi v Katmanduju je šlo vse dokaj po sreči, le za tovor, ki smo ga poslale kot kargo, smo morale čakati kar devet dni. Šlo je le za kakih 350 kilogramov opreme, vse drugo smo prepeljale z letalom kot osebno opremo. Naša 'osebna' oprema je bila kar nekoliko težja, kot so letalski prevozniki vajeni. V Katmanduju smo morale del opreme in hrane še dokupiti.

Pri barantanju za cene in pri orientaciji po mestu smo se znašle dokaj dobro. Stane Belak-Šrauf, ki je bil z nami, nas je celo pohvalil. Dejal je, da so bili fantje na prejšnjih odpravah precej bolj 'štora-rasti'. Vsak večer je moral skoraj organizirati reševalno akcijo, da jih je nabral po mestu. Nam pa je šlo kar po sreči. Pomagalo je tudi, ker smo vse znale angleško.«

— *Z odhodom iz Katmanduja se odprava šele prav začne.*

»Iz Katmanduja smo se z avtobusom v štirih dneh prepeljale do Pokare, od tam pa nas je čakalo še šest dni pristopnega marša. Četrty dan pohoda smo se v zadnji vasi pod hribi ločile od Šraufa in Marjana Kregarja, ki sta krenila proti Daulagiriju. Moram reči, da nam je precej pomagalo, da je bil na začetku z nami Šrauf, saj bi imele z nosači precej več težav. Šestnajstega aprila smo prišle do mesta, kjer je kasneje stala baza. To je bilo na višini 4050 metrov. Bazno taborišče smo sprva nameravale postaviti višje, na mestu, kjer smo 18. aprila postavile zgornji bazni tabor (4800 metrov); ker pa so se nosači uprli in niso hoteli nositi naprej, smo se morale vdati v usodo. Odprava bi bila mogoče uspešnejša tudi, če bi bilo bazno taborišče postavljeno višje.

V bazi sprva še ni bilo snega, kasneje pa so se razmere precej poslabšale. Vreme je precej upočasnilo delo odprave. Najprej smo morale poiskati pot do grebena. Naloga je bila kar težka, saj je bil teren precej razbit, zaradi megle pa smo imele težave z orientacijo. Megla se je običajno pojavila že ob 8. uri zjutraj, ob desetih pa je bilo zagotovo že vse zavito vanjo. 24. aprila smo na višini 5700 metrov postavile prvi višinski tabor, 9. maja pa na višini 5850 metrov drugega. Med taboroma smo pridobile le 150 višinskih metrov, vendar je bilo treba premagati kar lepo razdaljo in prečiti precej grebena. Neprestano sneženje nam je zasipalo in brisalo gaz, tako da je bilo treba kar naprej na novo utirati pot. Fiksne vrvi, ki smo jih napenjale, je bilo treba vedno znova iskati in jih odkopavati iz snega. Najhujši pa je bil strah pred streljo, saj smo kar naprej zaznavale statično elektriko. To so bili res grozni občutki! Strah je hromel naše napredovanje.

Na grebenu, za katerega se je izkazalo, da je dolg kakih pet kilometrov, smo imele tudi težave s postavljanjem šotorov.

Mariča v Severni steni Baljan Bašija v Tien Šanu (ZSSR)

Greben je namreč precej oster, mest za šotore praktično ni. Ni pa tudi posebnih možnosti za umik z grebena. Območja pod njim so precej strma in okovana v trd led.

22. maja smo na višini 6100 metrov postavile šotorček. Tam naj bi stalo tretje višinsko taborišče, vendar smo se na tistem mestu tudi odločile za umik. Vsega nam je bilo že preveč. Napele smo kar 3500 metrov fiksnih vrvi. V vseh 41 dneh dela na gori so bili le štiri dnevi lepi.«

RAZMERE NA GORI SO BILE RES TEŽKE

— In kako ti ocenjuješ odpravo?

»V razmerah, kakršne so bile, smo kar nekaj naredile. Škoda je za vrh. Če bi imele boljše vreme, bi zagotovo prišle nanj. Tako pa — kaj vem? Bile smo neizkušene. Marsičesa smo se morale naučiti. Težko si je bilo predstavljati, kakšno je sploh vreme tam. Tudi pri organizaciji je bilo za nas marsikaj novo. Imele smo tudi premalo podatkov o tem, kakšen je sploh greben. Trudile smo se, toda razmere na gori so bile res težke. Skušale smo napovedovati vreme, pa je bilo danes tako, drugič tako, v glavnem pa ves čas slabo. Pa tista statična elektrika! Za razmere, kakršne so vladale na gori, je bil cilj prezahteven, drugače bi zmogle!«

— Kakorkoli že, poskusile ste, se trudile, premagale res veliko težav in se po hudih preizkušnjah žive in zdrave vrnile v domovino. Posebno vrednost daje odpravi to, da ste bile prve naše alpinistke, ki so se samostojno poskusile v Himalaji. Izkušnje, ki ste jih dobile, bodo šola za naprej. Kako ti gledaš na prihodnost našega odpravarstva, zlasti ženskega? V zadnjem času je bilo kar nekaj odprav, ki niso prišle na vrh. Ali misliš, da izbiramo prezahtevne cilje?

»Pri pomembnejših odpravah, kot so bile Lotse in Daulagiri, so bile za to, da udeleženci niso prišli na vrh, zares krive razmere. Mislim pa, da so bili alpinisti v prejšnjih generacijah drugačni, bolj zgrizeni. Zdaj so fizično dobro pripravljene, toda manjka jim potrpežljivosti. Veliko se jih odloča za izredno zahtevno prosto plezanje, kar pa ne zadostuje za uspehe na himalajskih odpravah. Kar pa zadeva ženske, mislim, da bo za nekaj časa najbolje, če bodo posameznice hodile na odprave skupaj s fanti. Dekleta se zdaj dosti ukvarjajo s prostim plezanjem, vendar ne vem, koliko jih je sposobnih za zahtevne odprave v Himalajo. Ne poznam dosti dobrih alpinistk za močno ekipo. Mogoče ni tako tragično, vendar menim, da bi zdaj v naših razmerah pri ženskem odpravarstvu uspehe dosegali le z manjšimi, res dobrimi ekipami.«

Miro Štebe

DESET LET POTI OSVOBODITVE PLANINE JUGOSLAVIJE

DOSLEJ 440 ZMAGOVALCEV

Pred desetimi leti — 4. julija 1976 — so na vrhu Triglava svečano odprli Planinsko pot osvoboditve Planine Jugoslavije. Pot je ustanovila Planinska zveza Jugoslavije z namenom, da bi planinci in drugi pohodniki z vzponi na posamezne vrhove spoznavali svojo ožjo in širšo domovino, njene planinske lepote ter kulturno-zgodovinske pridobitve narodov in narodnosti Jugoslavije. Planinsko Pot osvoboditve sestavljajo vzponi na po dva vrhova v vsaki socialistični republiki in na po en vrh v vsaki socialistični avtonomni pokrajini. Obisk teh vrhov omogoča planincem, da spoznajo širše območje teh gorstev, pokrajine, mesta, vasi in ljudi, ki tu živijo. Zares lahko trdimo, da tisti, ki hodijo z odprtimi očmi po Planinski poti osvoboditve, spoznajo precejšen del naše domovine, njeno kulturno in prirodno bogastvo, njen napredek, bratstvo ljudi, ki živijo od Pelistra do Triglava, in da se s te poti vračajo bogati z lepimi doživetji in notranje zadovoljni.

V desetih letih (do 23. julija 1986) je Planinsko pot osvoboditve prehodilo 440 planincev, med njimi je 185 planincev iz Slovenije. Iz drugih republik in pokrajin je značke za prehojeno pot prejelo naslednje število planincev: iz Hravske 110, Bosne in Hercegovine 60, Srbije 46, Makedonije 24, Vojvodine dvanajst in Črne Gore trije; s Kosova poti ni prehodil nihče.

Skromna številka planincev, ki so v desetih letih prejeli značko za prehojeno pot, zgovorno govori o težavnosti poti; sorazmerno veliko število planincev iz Slovenije pa je dokaz, da se da z dobro organiziranimi društvenimi pohodi premagati težave, ki jih imajo posamezni pohodniki. Planinci iz Slovenije in Makedonije imajo prav gotovo največ težav zaradi oddaljenosti do večine vrhov.

V Planinsko pot osvoboditve Planine Jugoslavije so vključeni naslednji vrhovi:

Bosna in Hercegovina: Maglič (2386 m) in Zelena glava (1223 m) na Prenju.

Črna Gora: Bobotov Kuk (2522 m) na Durmitorju in Kom Vasojevički (2460 m) na Komih.

Hravska: Klek (1181 m) in Crikvena (1641 m) na Velebitu.

Makedonija: Solunska glava (2540 m) na Jakupici in Pelister (2601 m).

Slovenija: Triglav (2864 m) in Raduha (2062 m).

Srbija: Pančičev vrh (2017 m) na Kopaoniku in Trem (1808 m) na Suvi planini.

Kosovo: Đerovica (2656 m) v Prokletijah.

Vojvodina: Crveni Čot (539 m) na Fruški gori.

Jože Dobnik